

tus quam in priorē generatione Christum numerandum.

Sequitur: *Qui fuit Adam?* Glossa, interl. Quod (1) est homo, vel terrenus, vel indigenus.

Qui fuit Deus? Ambrosius (ibidem.) Quid pulchritus potius convenire quam ut sancta generatio à Dei Filio inciperet, & usque ad Dei filium duceretur; creaturisque præcederet in figura, ut natus in veritate sequeretur; ad imaginem factus præiret, propter quem Dei imago descenderet? (2) Putavit etiam Lucas ad Deum Christum originem referendam, quod verus Christi generator Deus sit, vel secundum generationem veram pater, vel secundum lavacrum, & regenerationem mystici auctor mulieris. Et ideo non à principio generationem ejus cepit describere, sed postea quam baptismi ejus explicuit, ut secundum naturam, & secundum gratiam Dei Filium demonstraret. Quod autem evidentiis divinae generationis indicium, quam quod de generatione dicitur, Patrem præmissit loquentem: *Tu es Filius meus dilectus?* Augustinus de Confen. Evang. (Lib. 2. cap. 4.) Satis etiam per hoc demonstravit, non seideo dixisse Joseph filium Heli, quod de illo genitus, sed quod ab illo potius (2) fuerit adoptatus; cum etiam ipsum Adam filium dixit, cum sit factus à Deo, sed per gratiam, quam postea peccando amisit, tamquam filius in paradiso constitutus sit. *Theophylactus* (circa finem Com. in 3. cap. Lucae.) Ideo etiam generationem finit in Deum, ut ad dicamus quod qui in medio sunt patres, Christus ad Deum eriget, & filios Dei faciet; & ut etiam crederetur Christi generatio sine semine fuisse; quasi dicat: Si non credis, quod secundus Adam factus sit sine semine, devenias ad primum Adam: (3) invenies enim absque semine factum à Deo. Augustinus de Confen. Evang. Lib. 2. cap. 4. Et Matthæus quidem significare voluit Dominum descendentem ad nostram mortalitatem; ideo generationes ab Abraham usque

(1) *Al. omittitur est.* (2) *Al. illi fuerit.* (3) *Al. & invenies eum absque semine, &c.* (4) *Al. ubi testimonium perhibuit.* (5) *Al. hic.* (6) *Al. in matura.* (7) *Al. ascendens.* (8) *Al. haberi.*

Ex edit. P. Nicol. (a) Non eadem serie qua hic ista in Ambrosii textu connectuntur; sed prope finem Lib. 3. super Lucam habentur quæ præmissa sunt; sequentia autem hæc habentur multo ante sub finem §. ab illis verbis incipientis, *Qui fuit Adæ, qui fuit Dei.* (b) De Quæst. Evang. Lib. 2. quæst. 6.

CAPUT IV.

(a) **J**esus autem plenus Spiritu Sancto regressus est à Jordane, & agebatur Spiritu in desertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: & consummatis illis, effariit. Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, in lapidi hunc ut panis fiat. Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est, quia non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo Dei.

(b) Et duxit illum diabolus in montem excelsum: & ostendit illi omnia regna orbis terrarum in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa. Tu ergo procidens si adoraveris coram me, erunt tua omnia. Et respondens Jesus dixit illi: Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

(c) Et duxit illum in Hierusalem, & statuit eum super pinnaculum templi, & dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te hinc deorsum. Scriptum est enim, quod Angelis suis mandavit de te, ut conservent te, & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens Jesus ait illi: Dicitum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.

(d) Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilaam, & fama exiit per universam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus: & venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est illi liber Esaiæ Propheta, & ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me; evangelizare pauperibus misit me; sanare contritos corde; predicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, predicare animum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Caput autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

(e) Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Joseph? Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura te ipsum. Quanta audivimus facta in Capharnaum, & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis, multe viduæ erant in diebus Eliæ in Israel quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra; & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sareptam Sidoniæ ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo Propheta; & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

(f) Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes; & surrexerunt, & eiecerunt illum extra civitatem, & duxerunt illum usque ad supercillium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipse autem transiens, per medium illorum ibat.

(g) Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ: ibique docebat illos sabbatis. Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens demonium immundum, & exclamavit voce magna dicens: Sine: quid nobis & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio enim te, quia sis Sanctus Dei. Et increpavit illum Jesus dicens: Obmutescere, & exi ab eo. Et cum projecisset illum demonium in medium, exiit ab illo, nihilque illi nocuit. Et factus est pavor in omnibus; & colloquebantur ad invicem dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus: & excutit? Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

(h) Surgens autem Jesus de synagoga introivit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea. Et stans super illam, imperavit febri, & dimissit illam; & continuo surgens ministrabat illis.

(i) Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum; at ille singulis manus imponens curabat eos. Exibant autem demonia à multis clamantia, & dicentia, quia tu es Filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

(k) Facta autem die, egressus ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum, & detinebant illum, ne discederet ab eis. Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum. Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

(a) **T**heophylactus in Comm. super 4. cap. Lucae. Post baptismum Christus Gen. 6., Non permanebit spiritus meus in horentatur, innuens nobis quod postquam erimus, in minibus istis, eo quod sunt caro: ubi baptizati, tentationes imminent nobis: unde pro regeneratione per aquam, & spiritum dicitur: *Jesus autem plenus Spiritu Sancto regressus est à Jordane.* (b) *Dudum dixit Deus*

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP.

per Spiritus Sancti participationem. (1) Primogenitus autem in multis fratribus, primus recepit Spiritum; qui & Spiritus dator est, ut etiam ad nos per ipsum perveniat gratia Spiritus Sancti. *Origenes*, hom. 29. Quando igitur legis Jesum plenum Spiritu Sancto, & in Actibus scribitur de Apostolis, quod repleti fuerint Spiritu Sancto: vide ne aequales putes esse Apostolos Salvatori: quomodo enim si volueris dicere, Hæc vasa plena sunt vino, vel oleo, non statim dices, quod æquali mensura sunt plena; sic & Jesus, & Paulus pleni erant Spiritu Sancto; sed vas Pauli multo minus erat quam Jesu, & tamen erat secundum mensuram suam utrumque repletum. Accepto itaque (2) baptismo, Salvator plenus Spiritu Sancto, qui super eum in specie columbæ de cælis venerat, ducebatur à Spiritu: quia „ quotquot (3) spiritu Dei ducuntur, hi filii Dei sunt: “ Rom. 8. iste autem supra omnes proprie Filius Dei erat, *Beda*, cap. 11. in Lucam. Ne cui autem veniret in dubium à quo spiritu ductum, sive expulsum, alii Evangelistæ dicerent in desertum, consulte Lucas demum intulit: *Et agebatur in desertum à Spiritu quadraginta diebus*: ne quid contra eum valuisse spiritus putaretur immundus, qui plenus Spiritu Sancto quæcumque volebat agebat. *Græcus*. (a) Si vero nos arbitrio proprio nostram vitam disponimus, quomodo ipse traheretur invitatus? Quod ergo dicitur, *Agebatur Spiritu*, hujusmodi habet intellectum: Sponte spiritualem duxit conversationem, ut locum exhiberet tentanti. *Basiliius* (b) in sermone præf. loci. Non enim verbo provocans inimicum; sed opere (4) incitans quærit desertum: delectatur enim diabolus in deserto, non patitur esse in urbis, contristat ipsum concordia civium. *Ambrosius*, Lib. 4. in Lucam, cap. de deduct. Jesu in desert. Agebatur igitur consilio in desertum, ut diabolum provocaret: nam nisi ille certasset, non illi iste vicisset: mysterio, ut illum Adam de exilio liberaret qui de paradiso in desertum eiectus est; exemplo, ut ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere, & tunc magis esse cavendum ne mysterii gratiam deserat mentis infirmitas: unde sequitur: *Et tentabatur à diabolo*. *Cyryllus*. (c) Ecce factus est in athletis (5) jubens

(1) *Al.* Primogenitus, aur in multis fratribus primus, &c. (2) *Al.* à Salvatore plenus Spiritu Sancto baptismo, qui, &c. (3) *Al.* spiritu deducuntur. (4) *Al.* viitians. (5) *Legit P. Nicolai* jubens agones ut Deus in his, qui coronantur is qui coronat, &c. (6) *Al.* deest tempus.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Idest Severus Anthiochenus in Cat. Græc. PP. (b) In Cat. Græc. ubi etiam Tito, & Gregorio Nisæno conjungitur quoad hanc appendicem, quasi ex illis tribus desumatur; sed occurrit inter Opera quæ nunc extant. (c) In Cat. Græc. PP. (d) Cap. 11. vel in antiquis codd. cap. 13. super illud Job 2. *Veruntamen animam ejus serva*. (e) Ut supra. (f) Ut supra, in Cat. Græc. PP. Colligitur ex ejus enarratione sive Commentario in Esaiam cap. 1. & ex Constitutionibus monasticis cap. 5. non eadem ferie tamen, aut eodem tenore. (g) Hom. 12. in Matth.

in eremo constituti patres panem Angelorum consecuti sunt. *Augustinus* de Conf. Evang. Lib. 2. cap. 4. Numerus autem iste laboriosi hujus temporis sacramentum est quo sub disciplina Regis Christi adversus diabolum dimicamus. Hic enim numerus temporalem vitam significat; tempora enim annorum quadragintis vicibus currunt: quadraginta autem quater habent decem: porro ipsa decem ab uno usque ad quatuor progrediente numero consummantur: quod declarat quod quadraginta dierum jejunium, hoc est, humiliationem animæ, consecravit & lex, & Prophetæ per Moysen, & Eliam, & Evangelium per ipsius Domini jejunium. *Basiliius*. (a) Verum quia non esurire supra hominem est, assumpsit Dominus passionem famis, indicans eam non esse peccatum, & concessit eum voluit naturæ humanæ quæ sua sunt pati, & agere: unde sequitur: *Et consummatis illis esurivit*, non coactus ad necessitatem quæ præest nature, sed quasi provocans diabolum ad duelum, sentiens enim diabolus, quia ubi fames, ibi imbecillitas, aggreditur ad tentandum, & quasi tentationum excogitator, famem Christo patienti suadebat lapidibus appetitum sedare: unde sequitur: *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi: hinc ut panis fiat*. *Ambrosius*, tit. de pr. tent. Christi. Tria præcipue docemur tela esse diaboli, quibus (1) ad convulterandam mentem hominis consuevit armari: gula unum, aliud jactantia, tertium ambitionis. Inde ergo cœpit unde jam vicit, scilicet Adam. Discamus igitur cavere gulam, cavere luxuriam, quia telum est diaboli. Sed quid sibi vult talis sermo, *Si Filius Dei es*, nisi quia cognoverat Dei Filium esse venturum, sed venisse per hanc infirmitatem corporis non putabat? Aliud est explorantis, aliud tentantis: ideo proficitur se credere, & homini conatur illudere. *Origenes*, hom. 29. Rogato autem patre à filio panem, nec dante lapidem pro pane, iste quasi adversarius, & fallax, pro pane (2) dabat lapidem. *Basiliius*. (b) Suadebat quidem lapidibus appetitum sedare; hoc est, permutare desiderium ab alimento naturali (3) ad existentia præter naturam. *Origenes*, ut supra. Puto etiam quod usque hodie lapidem diabolus ostendit, ut hortetur singulos ad loquendum: *Dic ut lapis iste panis fiat*. Si videris hæreticos

quem monstrat eis diabolus. *Basiliius*. Dissipator autem tentationum Christus non repellit à natura famem: unde sequitur: *Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est, quia non in solo pane vivit homo; sed in omni verbo Dei*. *Theophylactus*. Quasi dicat: Non solis panibus humana natura sustentatur; immo sufficit verbum Dei ad nutriendum universam naturam humanam: (4) Taliter passus est Israeliticus populus, colligens annis quadraginta manna, & gaudens volatilium præda. Divino consilio Eliæs convivas habuit corvos, Eliæsus herbis aggressibus socios nutritiv. *Cyryllus*. (c) Vel aliter. Terrenis cibis terrenum nostrum alitur corpus; anima vero rationalis divino verbo vigoratur ad bonam habitudinem spiritus; non enim naturam (5) incorpoream corpus alit. *Gregorius* Nisænus. (d) Unde non alitur virtus pane, nec per carnes bene se habet anima, & pinguecit: aliis epulis vita sublimis educatur, & crescit: nutrimentum boni castitas, panis sapientia, pulmentum justitia, potus impassibilis status, delectatio bene sapere. *Ambrosius*, tit. & Lib. ut supra. Vides igitur quo genere utatur armorum, quò hominem à spirituali nequitia incursione defendat adversum incitamenta gula: non enim quasi Deus utitur potestate: quid enim mihi proderit? Sed quasi homo committit sibi accepit auxilium, ut divino pabulo lectionis intentus famem corporis negligat, alimentum verbi acquirat; non enim potest qui verbum sequitur, panem desiderare terrenum: humanis enim divina præstare non dubium est. Simul cum dicit, *Non in solo pane vivit homo*, ostendit hominem esse tentatum, hoc est susceptionem nostram, non suam divinitatem.

(b) *Theophylactus* (supet *Et consummata omni tentatione*.) Primo inimicus Christum de gula tentaverat, sicut & Adam; deinde de cupiditate, sive avaritia, in hoc quod ostendit ei omnia regna mundi: unde sequitur: *Et dixit illi diabolus in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna orbis terræ in momento temporis*. *Gregorius*, in hom. 6. in Evang. Quid mirum si se permittit ab illo in montem ducti, qui se pertulit etiam à membris ipsius crucifigi? *Theophylactus*, ubi supra. Sed qualiter ostendit ei omnia regna orbis terræ? Quidam dicunt, quod mente hæc ei ostendit; ego autem dico, quod sensu. (c) *Al.* ad contendendam. (2) *Al.* dat. (3) *Al.* ad existentiam. (4) *Al.* Talia: (5) *Al.* corpoream.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ut supra. (b) Ut supra; & sic infra. (c) Ubi supra. (d) Ubi supra, ex Jambicis 4. Jamb. 18. de vitæ circ. med. quod prius cum Cyryllo confundebatur. (e) *Bostrensis* in Cat. Græc. PP.

dam domum intentioni ejus manifestavit, ut exultimabat, *Ambrosius*, tit. de tert. tent. Christi. Bene autem in momento temporis secularia, & terrena monstrantur: non enim tam confectus celeritas indicatur, quam caduce fragilitas potestatis exprimitur. In momento enim cuncta illa prætereant, & sæpe honor sæculi abiit antequam venerit.

Sequitur: *Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa. Titus.* In utroque mentiebatur; neque enim habebat, nec conferre poterat quo carebat: nullus enim obtinet potestatem, sed ad pugnam est adversarius derelictus. *Ambrosius*, ubi supra. Alibi enim legitur, Rom. 13. quia „ omnis potestas à Deo „ est: itaque à Deo est potestatum ordinatio, à malo ambitio potestatis; nec est potestas mala, sed is qui male utitur potestate. Quid ergo? Bonum est uti potestate, studere honori? Bonum, si deferatur, non eripiat. Distingue tamen hoc ipsum bonum: alius enim bonus in sæculo; alius perfectæ virtutis usus. Bonum est enim Deum quærere, & cognoscendæ divinitatis studium nullis occupationibus impediri. Quod si is qui Deum quærit propter fragilitatem carnis, & mentis angustias sæpe tentatur; quanto magis qui sæculum quærit, obnoxius est. Docemur ergo ambitionem despiciere, eo quod diabolicæ (1) subiecti potestati. *Titus.* (a) Habet autem forensis gratia domesticum periculum, & ut dominetur aliis prius servit; curvatur ad obsequium, ut honore donetur; & dum vult esse sublimior, simulata humilitate fit vilior: unde subdit: *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tibi omnia subdita. Cyrillus.* (b) Quomodo tu, cuius fors est inextinguibilis flamma, qualiter omnium Domino quæ sua sunt spondes? Putasti autorem habere, cuius metu tremunt universæ? *Origenes*, hom. 30. Vel aliter totum. Duo reges certatim regnare festinant: peccati rex peccatoribus diabolus, & justitiæ Rex justis Christus: sciensque diabolus ad hoc venisse Christum ut regnum ejus tolleretur, ostendit ei omnia regna mundi: non quidem regnum Perfarum, (2) & Indorum, sed regnum suum, quomodo regnaret in mundo, quomodo scilicet alii regnentur à fornicatione, alii ab avaritia: & ostendit ei

(1) Al. subiecit. P. Nicolai habet subiacet. (2) Al. & Medorum. (3) Al. & quasi justitia, item amittitur. & P. Nicolai sed quasi justitia. (4) Al. ab alio. (5) In quatuor sæpe commemoratis editionibus sic habetur. Sed in Græco dulia intelligitur servitus communis (hoc est sive Deo, sive homini exhibita) secundum quam jubemur servire invicem; latia autem vocatur servitus divinitatis cultui debita, qua jubemur soli Deo servire.

Ex edit. P. Nicol. (a) Hanc appendicem nomine Titi notant editiones parissensis, & Antverpiensis; est Ambrosii tamen; ut & alia quæ præcedunt, est verbis paululum immutatis, & alia serie. (b) In Catena Græc. (c) In Lhefauro. (d) In Cat. Græc.

in puncto temporis, hoc est in præfenti temporum cursu, qui ad comparationem æternitatis puncti obtinet instar: neque enim necessarium habebat Salvator, ut ei diutius hujus sæculi negotia monstrarentur; sed statim ut aciem luminum suorum ad contemplandum vertit, & peccata regnantia, & eos qui regnarentur à vitis conspexit. Dicit ergo ad eum: Venisti ut adversus me de imperio dimices. Adora me, & accipe regnum quod teneo. Verum Dominus vult quidem regnare, (3) sed justitia, ut abique peccato regnet; & vult gentes sibi esse subiectas, ut serviant veritati; nec sic vult regnare ceteris ut ipse regnetur (4) à diabolo: unde sequitur: *Et respondens Jesus dixit illi: Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Beda* (super *Dominum Deum tuum adorabis.*) Dicens diabolus Salvatori, *Si procedens adoraveris me*, è contrario audit, quod ipse magis adorare eum debeat quasi Dominum; & Deum suum. *Cyrillus.* (c) Qualiter autem, si, secundum hæreticos, Filius est creatura, adoratur? Quod crimen inferretur adversus eos qui servierunt creaturæ, & non creatori, si Filium secundum eos creaturam existentem colimus tamquam Deum? *Origenes*, hom. 30. Vel aliter: Hos, inquit, omnes propterea mihi volo esse subiectos, ut Dominum Deum adorent, & ipsi soli serviant; tu autem à me vis incipere peccatum, quod ego dissoluturus huc veni. *Cyrillus.* (d) Hoc autem mandatum ejus tetigit intima: ante adventum enim ejus ipse ubique colebatur; lex autem divina ejiciens ipsam à Dominio usurpato, adorare statuit solum eum, qui naturaliter Deus est. *Beda*, ubi supra. Quæret autem aliquis quomodo conveniat quod hic præcipitur, soli Domino serviendam, Apostoli verbo, qui dicit Galat. 5. „ Per caritatem servite „ te invicem. „ (5) Sed in Græco dulia intelligitur servitus communis, hoc est sive Deo, sive homini exhibita; latia autem vocatur servitus divinitatis cultui debita. Jubemur ergo per caritatem servire invicem, quod est Græce *dulcin*, jubemur uni Deo servire, quod est Græce *latrein*: unde hic dicitur, *Et illi soli servies*; quod est Græce *latrein*.

(c) *Ambrosius*, ubi supra in fine. Sequitur jactantia telum, quo in proclive delinquitur quia.

quia dum homines gloriam virtutis suæ jactare desiderant, de loco meritorum, & statione decidunt: unde dicitur: *Et duxit illum in Hierusalem, & statuit eum supra pinnaculum templi. Origenes*, hom. 31. Sequebatur plane, quasi athleta ad tentationem sponte proficiscens, & quodammodo loquebatur: Duc quo vis, & invenies me in omnibus fortiorem. *Ambrosius*, ibid. Ita est autem jactantia ut dum se putat uniusquique ad altiora conscendere, sublimium usurpatione factorum ad inferiora trahatur: unde sequitur: *Et dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te hinc deorsum. Athanasius.* (a) Non autem contra divinitatem certamen diabolus inicit, neque enim audeat; & ideo dicebat: *Si Filius Dei es*; sed cum homine certamen inicit, quem quondam seducere potuit. *Ambrosius*, Lib. 4. in Luc. de secunda tent. Christi. Vere autem diabolica vox est quæ mentem hominis de gradu altiori meritorum præcipitare contendit. Simul infirmitatem suam diabolus, malitiamque designat: quia nemini potest nocere nisi ipse deorsum se miserit: nam qui relictis cælestibus terrena eligit, voluntarium quoddam precipitium vitæ labentis incurrit. Simul quoniam telum suum diabolus vidit obtusum, qui omnes propriæ subiecit potestati, plus cepit (1) quam hominem iudicare, Transfiguravit autem se latans velut Angelum lucis, & de Scripturis sæpe divinis laqueum fidelibus parat: unde sequitur: *Scriptum est enim: Quoniam Angelus suis mandavit de te, ut converserent te, & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Origenes*, hom. 31. Unde tibi diabolus, hoc scire, quod ista scripta sunt? Numquid legitis Prophetas, vel divina eloquia? Legisti quidem, non ut ipse electione eorum melior fieres, sed ut de simplici littera eos qui amici sunt litteræ interficias. Scis quia si de aliis (2) ejus voluminibus loqui volueris, non decipies. *Ambrosius*, ubi supra. Ergo non te capiat hereticus, quia potest de Scripturis aliqua exempla proferre: utitur & diabolus testimoniis Scripturarum, non ut doceat, sed ut fallat. *Origenes*, hom. 31. Vide autem quomodo & in ipsis testimoniis versipellis est: vult enim minuere gloriam Salvatoris, quasi Angelorum indigeat auxilio, offensurus pedem, nisi eorum manibus sublevetur. Hoc enim testimonium non de Christo, sed de sanctis generaliter scriptum est; neque enim indiget Angelorum auxilio qui major est Angelis; quin potius discat, diabolus, quod nisi Deus adjuvaret Angelos, offenderent pedem suum; & tu (3)

(1) Al. deest quam. (2) Al. ei. (3) Al. propterea cum fulgure cecidisti. (4) Al. & tentaturus. Ex edit. P. Nicol. (a) Ibid. (b) In Car. Græc. PP. ex homiliis ad Hebræos. (c) In Car. Græc. ubi supra. (d) Ibid. ex homiliis in Matth. (e) Ubi supra in Car. Græc. (f) Ibid.

propterea offendisti, quia credere in Jesum Christum Dei Filium noluit. Quare autem filies quod sequitur, ibid. Psalm. 90. „ Super alpides, & basiliscum ambulabis; „ nisi quia tu es basiliscus, tu draco, tu leo? *Ambrosius*, ubi supra. Sed Dominus rursus ne ea quæ de se fuerant prophetata, ad arbitrium diaboli putaret esse faciendæ, sed divinitatis propriæ auctoritate servata, versutia ejus occurrit, ut quia Scripturarum exemplum prætenderat, Scripturarum vinceretur exemplis: unde sequitur: *Et respondens Jesus ait illi: Dicitur est quia non tentabis Dominum Deum tuum. Chrysostomus.* (b) Diabolicum enim est seipsum injicere ad pericula, & tentare si eripiat Deus. *Cyrillus.* (c) Non enim tentantibus largitur Deus auxilia, sed credentibus in eum: unde Christus tentantibus eum non ostendebat miracula, quibus dicebat, Matth. 12. „ Generatio prava signum quærat, „ & non dabitur ei. „ *Chrysostomus.* (d) Aspice autem quomodo non turbatus est Dominus; immo de Scripturis humiliter cum iniquo disceptat, ut conformeris Christo pro posse. Novit diabolus arma Christi, quibus succubuit: ex mansuetudine eum cepit, ex humilitate devicit. Tu quoque cum videris hominem effectum diabolus, & tibi obviantem, eo modo devincas, doceas animam tuam formare os concedens ori Christi: sicut enim cum Romanus forsitan resistit judex, non exaudiet responsum ignorantis eo modo loqui quo ipse; sic & Christus nisi suo modo loquaris, non exaudiet te, nec vacabit tibi. *Gregorius Nisenus.* (e) Legitime autem pugnant agonem reperitur terminus, vel quod adversarius sua sponte cedat vincenti, vel trino casu deponitur secundum pugnatioris artis decretum: unde sequitur: *Et consummata omni tentatione diabolus recessit usque ad tempus ab illo. Ambrosius*, Lib. 4. in Lucam tit. de recessu diaboli. Non dixisset Scriptura omnem tentationem consummatam, nisi in tribus præmissis esset omnium materia delictorum: quia causæ tentationum, causæ cupiditatum sunt, scilicet carnis oblectatio, spes gloriæ, aviditas potentia. *Athanasius.* (f) Accesserat quidem ad eum hostis ut ad hominem: non inveniens autem in ipso antiqum sui feminis signa, discessit. *Ambrosius*, ubi supra. Vides ergo ipsum diabolus in stadio non esse pertinacem, cedere veræ solere virtuti; & si invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Audito itaque Dei nomine, recessit, inquit, usque ad tempus: postea enim (4) non tentaturus, sed

perire pugnaturus venit. *Theophylactus* (super *Et recessit*.) Vel quia de voluptate tentaverat in deserto, recessit ab eo usque ad tempus crucis, in quo eum erat de tristitia tentaturus. *Maximus*. (a) Vel diabolus in deserto Christo suggererat præferre mundi materiam divino amori; quem Dominus retrocedere jussit, quod erat iudicium divini amoris: unde postea satagebat prævaricatore eum facere dilectionis ad proximos; & ideo docente eo semitas vitæ, provocabat ad illius infidias phariseos & scribas, ut ad eorum odium (1) perverteretur. Sed Dominus dilectionis intuitu, quem habebat in eos, monebat, arguebat, beneficia conferre non cessabat. *Augustinus*, de Conf. Evang. Lib. 2. cap. 16. Totum autem hoc similiter *Matthæus* nartrat, sed non eodem ordine: unde incertum est quid prius factum sit, utrum regna terræ prius demonstrata sint ei, & postea (2) in pinnam templi levatus sit; an hoc prius, & illud postea: nihil tamen ad rem, dum omnia facta esse manifestum sit. *Maximus*. (b) Ob hoc autem Evangelistarum hanc istè, illam vero ille præmittit, quia inanis gloria, & avaritia ad invicem sese dignunt. *Origenes*, hom. 29. in Lucam. *Joannes* autem, quia à Deo exordium fecerat, dicens, „ In principio erat Verbum, „ tentationem Domini non deseripit, quia Deus tentari non potest, de quo (3) ei erat sermo: quia vero in *Matthæi* Evangelio, & in *Luca* generatio hominis scribitur, & in *Marcò*; homo autem est qui tentatur; ideo *Matthæus*, *Lucas*, & *Marcus* tentationem Domini descripserunt.

(d) *Origenes*, hom. 32. in Lucam. Quia Dominus tentatore vicerat, virtus ei addita est, quantum scilicet ad manifestationem: unde dicitur: *Et egressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam*. *Beda*, cap. 12. in Lucam. Virtutem Spiritus signa miraculorum dicit. *Cyrillus*. (c) Agebat autem miracula, non ab extrinseco, & quasi acquisitam habens Spiritus Sancti gratiam, sicut alii sancti; sed potius cum esset naturaliter Dei Filius, & confors omnium quæ sunt Patris, tanquam propria virtute, & operatione utitur ea quæ est Spiritus Sancti. Decebat autem ex tunc eum notum fieri, & humanationis fulgere mysterium apud eos qui erant de sanguine Israel: unde sequitur: *Et ipse docebat in*

(1) Al. pervertantur. (2) Al. in primam. (3) Al. omittitur ei. (4) Al. doctrinis. (5) Apud P. Nicolaum est præsentibus.
EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. (b) Ibid. (c) In Cat. Græc. PP. (d) Ubi supra.
(e) Orat. 2. contra Arrianos.

sicut enim Filius, cum sit Spiritus dator, non recusat fieri tanquam homo, quod in Spiritu Dei eicit dæmonia; ita non recusat dicere, *Spiritus Domini super me*, pro eo quod factus est homo. *Cyrillus* (a) Similiter autem fatemur eum unctum fuisse in quantum carnem suscepit: unde sequitur: *Propter quod unxit me*: non enim ungitur divina natura, sed quod nobis cognatum existit; sic etiam & quod dicit se missum, imputandum est humanitati: nam sequitur: *Evangelizare pauperibus misit me*. *Ambrosius*, ubi supra. Vides Trinitatem coeternam, atque perfectam: ipsum loquitur Scriptura Jesum Deum hominemque in utero perfectum; loquitur & Patrem, & Spiritum Sanctum, qui cooperatur ostenditur, quando corporali specie sicut columba descendit in Christum. *Origenes*, hom. 32. in Luc. Pauperes autem nationes dicit: isti (1) enim erant pauperes nihil omnino possidentes, non Deum, non legem, non Prophetas, non iustitiam, (2) non reliquas virtutes. *Ambrosius*, Lib. & tit. eod. Vel universaliter ungitur oleo spirituali, & virtute cælesti, ut paupertatem conditionis humanæ, thesauro resurrectionis rigaret æterno. *Beda*, cap. 12. in Lucam. Mittitur etiam evangelizare pauperibus dicens *Matth. 5. „ Beati pauperes*, quia vestrum est regnum cælorum. (b) *Cyrillus*. (c) Forstam enim pauperibus spiritu in his ostendit exhibitum liberale donum inter omnia dona, quæ per Christum obtinentur. Sequitur: *Sanare contritos corde*, Vocat contritos corde debiles, fragilem mentem habentes, & resisteri nequeuntibus insultibus passionum; quibus remedium sanitatis promittit. *Bassilius*. (c) Vel contritos corde venit sanare, idest remedium dare habentibus cor contritum à satana per peccatum: eo quod præ ceteris peccatum cor humanum profernit. *Beda* (super *Dimittite contritos*.) Vel quia scriptum est *Psal. 50. „ Cor contritum, & humiliatum „ Deus non spernit*; ideo missum se dicit ad sanandum contritos corde, secundum illud *Psal. 140. „ Qui sanat contritos corde*.

Sequitur: *Et predicare captivis remissionem*. *Chrysostomus*. (d) Captivitationis vocabulum multiplex est. Est enim captivatio bona, sicut *Paulus* dicit, 2. *Corinth. 10. „ Captivantes omnem „ intellectum ad obedientiam Christi*. „ Est & prava, & sensibilis, quæ est à corporalibus hostibus. Sed deterior est intelligibilis, de qua hic dicit: *fungitur enim peccatum pessima tyrannide*, præcipiens mala, & obediens confundens. Ab hoc intelligibili carcere nos Christus

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) Al. autem. (2) Al. reliquasque. (3) Al. predicabat. (4) Al. quia. *Legit autem P. Nicolaus* quia dum nobis Scripturas quæ de ipso erant aperuit, in carne dignatus est operari.
EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) Ibid. (c) In Cat. Græc. PP. (d) In Psal. 125.

eripuit. *Theophylactus* (super *Ut sanem contritos*.) Possunt autem & hæc de mortuis intelligi, qui captivi existentes soluti sunt ad inferni dominio per Christi resurrectionem.

Sequitur: *Et visum cæcis*. *Cyrillus*. Profluentes enim à diabolo tenebras in corda humana, Christus quasi Sol iustitiæ removit, faciens homines filios non noctis, & tenebrarum, sed lucis, & diei: qui enim aliquando errabant, perceperunt iustorum semitas.

Sequitur: *Dimittite contritos in remissionem*. *Origenes*, hom. 32. in Luc. Quid enim ita fractum, atque collisum fuerat ut homo, qui à Jesu dimissus est, & sanatus? *Beda*. Vel *dimittite contritos in remissionem*; idest, eos qui legis pondere importabili fuerant depressi revelate, *Origenes*, hom. 32. Ista autem omnia prædicta sunt, ut post visionem ex cæcitate, post libertatem ex vinculis, post sanitatem à diversis vulneribus veniamus ad annum Domini acceptum: unde sequitur: *Prædicare annum Domini acceptum*. Ajunt autem quidam iuxta simplicem intelligentiam, anno uno Evangelium Salvatorum in Judæa predicasse; & hoc est quod dicitur: *Prædicare annum Domini acceptum*. Vel annus Domini acceptus est totum tempus Ecclesiæ, quo dum versatur in corpore, peregrinatur à Domino. *Beda* (super *Prædicare annum acceptum*.) Neque enim solus ille annus quo Dominus prædicabat fuit acceptabilis, sed etiam iste quo (3) prædicat Apostolus dicens, 2. *Cor. 6. „ Ecce nunc tempus acceptabile*. „ Post annum sane Domini acceptabilem subdit, *Et diem retributionis*, scilicet extremæ, quando reddet unicuique secundum opus suum. *Ambrosius*, Lib. & tit. ut sup. Vel diem hunc annum Domini acceptum dicit perpetuis diffusum temporibus, qui redire in orbem laboris nesciat, continuationem fructus hominibus, & quietis indulget.

Sequitur: *Et cum plicisset librum, reddidit ministro, et sedit*. *Beda* (super *Et cum plicisset librum*.) Librum audientibus illis qui aderant legit, sed lectum ministro reddidit; quia dum esset in mundo, palam locutus est, docens in synagogis, & templo; sed ad cælestia reversurus his qui ab initio viderant, & ministri sermonis fuerant, evangelizandi officium tradidit. *Stans* legit, quia nobis scripturas quæ de ipso erant aperuit, (4) quando in carne dignatus est operari; sed reddito libro residet, quia se supernæ quietis solio restituit: stare enim operantis est, sedere autem quietis, vel iudicantis, Sic & prædicator verbi fargat, & legat, idest

S

ope-

operetur, & prædicet; & resideat, idest præmia quietis expectet. Revolutum autem librum legit, quia Ecclesiam missio Spiritu omnem veritatem docuit; plicatum ministro reddidit, quia non omnia omnibus dicenda, sed pro captu audientium committit doctori dispensandum verbum.

Sequitur: *Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.* Origenes, hom. 32. in Lucam. Et nunc etiam si volumus, oculi nostri possunt intendere (1) in Salvatorem: cum enim principalem cordis tui direxeris aciem ad sapientiam, & veritatem, Deique Unigenitum contemplandum, oculi tui intuentur Jesum. *Cyrillus.* (a) Tunc autem omnium oculos convertit ad se, quodammodo stupentium qualiter litteras novit, quas non didicit. Sed quoniam mos erat Judæis, promulgatas de Christo Prophetias dicere consummari vel in quibusdam eorum præpositis, vel in aliquibus sanctis prophetis, Dominus hoc predicavit: unde sequitur: *Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.* Beda (super *Et erant oculi omnium.*) Quia scilicet, sicut illa Scriptura prædixerat, & magna faciebat, & majora Dominus evangelizabat.

(e) *Chrysoströmus*, in hom. 49. in Matth. circa princ. Cum venisset in Nazareth Dominus, à miraculis abstinere, ne provocaret eos ad majorem livorem. Præterdidit autem eis doctrinam non minus admirandam gratia ineffabilis in dictis salvatoris concurrens, animas permulcens auditorum: unde dicitur: *Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratia quæ procedebat de ore ipsius.* Beda (super *Omnes testimonium illi dabant.*) Testimonium illi dabant attestando illum vere esse ut dixerat, de quo Propheta cecinerat. *Chrysoströmus*, homil. 49. in Matth. Sed stulti admirantes sermonis virtutem, parvipendunt ipsum ab eo qui putabatur (2) pater: unde sequitur: *Et dicebant: Nonne hic est filius Joseph?* *Cyrillus* (b) Sed quid impedit ut venerabilis, & admirabilis sit, si filius esset, ut putabatur, Joseph? Nonne vides divina (3) miracula? Satanam jam prostratum, nonnullos ab his ægri tudinibus liberatos? *Chrysoströmus* (ubi supra) Post multum enim tempus, & signorum ostensionem profectus est ad eos; nec eum sustinuerunt, sed iterum se succedebant invidia: unde sequitur: *Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura te ipsum. Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac*

Et hic in patria tua. *Cyrillus* (c) Commune quidem proverbium erat apud Hebræos ad improperium excogitatum: clamabant enim aliqui contra medicos infirmos: *Medice sana te ipsum.* *Glossa* (ordinaria.) Quasi dicerent: Quia in Capharnaum plures te curasse audivimus, cura etiam te ipsum; idest, fac similiter in tua civitate, ubi conceptus es, & nutritus. *Augustinus* de Confessione. Evang. (Lib. 2. cap. 42.) Cum autem jam magna ab illo facta fuisset commemorat, quæ se nondum narraisset scit; quid evidentiùs quam hoc eum scienter præoccupasse narrandum? Neque enim tantum ab ejus baptismo progressus est ut oblitus putetur, nondum se aliquod commorasse de his quæ in Capharnaum gesta fuerant. *Ambrosius* (Lib. 4. in Lucam tit. de responsione Jesu.) Non otiose autem: Saluator se excusavit, quod nulla in patria sua miracula virtutis operatus sit, ne fortassis aliquis vilio rem patriæ nobis esse debere putaret affectum: nam sequitur: *Ait autem: Amen dico vobis quia nemo propheta acceptus est in patria sua.* *Cyrillus* (d) Quasi dicat: Vultis multa prodigia inter vos à me fieri, pænes quos sum nutritus; sed non latet me quædam communis, quæ multis accidit, passio: contemnunt enim quodammodo semper etiam optima quæque quando non raro contingunt alicui, sed suppetunt ad velle; & sic etiam contingit in hominibus: familiaris enim, quia semper præsto est, debita reverentia privatur à notis ejus. Beda (cap. 12. in Lucam.) Prophetam autem dici in Scripturis Christum, & Moyses testis est, qui dicit Deuter. 18. „ Prophetam „ vobis suscitabit Deus de fratribus vestris. “ *Ambrosius* (ubi supra.) Hoc autem exemplo declaratur quod frustra opem misericordie cælestis expectes, si alienæ fractibus virtutis invidias: aspernator enim Deus invidorum est, & ab his qui divina beneficia in aliis persequuntur, miracula suæ pietatis avertit. Doninice quippe carnis actus, divinitatis exemplum est, & invisibilia ejus nobis per ea quæ sunt visibilia demonstrantur. Videte igitur quid mali invidia asserat: indigna propter invidiam patria judicatur, in qua civis operetur, quæ digna fuit in qua Dei Filius (4) nasceretur. *Origenes* (hom. 33.) Quantum ad Lucæ historiam pertinet, nondum in Capharnaum fecisse aliquod signum describitur: nam antequam veniret in Capharnaum, in Nazareth dixisse legitur: *Quæcumque audivimus facta in Capharnaum.* Unde puto in præsentem sermonem aliquid latitare mysterii, (5) & Nazareth in typo Judæorum, Capharnaum in typo præcedisse Gen-

(1) *Al. deest in.* (2) *Al. omittitur pater.* (3) *Al. mira.* (4) *Al. nascitur.* *Nicolai* conciperetur. (5) *Al. & Nazareth esse typum Judæorum, Capharnaum typum Gentium.*
EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) In Catena Græcorum PP. (c) Ibidem. (d) Ubi supra.

Gentium. Erit enim tempus quando dicitur est populus Israel: Quæ ostendisti universo orbi, ostende & nobis, prædica sermonem tuum populo tuo Israel, ut saltem cum subintraverit plenitudo Gentium, tunc omnis Israel salvus fiat. Quomobrem videtur mihi convenienter respondisse Saluator, *Nemo propheta acceptus est in patria sua,* plus juxta sacramentum quam juxta litteram; licet & Hieremias in Anathoth patria sua non fuerit acceptus, & reliqui Prophetæ: sed magis videtur mihi intelligi ut dicamus patriam omnium Prophetarum fuisse populum circumcissionis. Et nationis quidem susceperunt vaticinium Jesu Christi, magis habentes Moysen, & Prophetas de Christo prædicantes, quam illi qui ex his non susceperunt Jesum. *Ambrosius* (ubi supra) Bene autem apro comparationis exemplo arrogantia civium retunditur invidorum; dominicumque factum Scripturis docetur veteribus convenire: nam sequitur: *Et in veritate dico vobis: multa vidua erant in diebus Eliæ: non quia Eliæ dies fuerunt; sed in quibus Elias operatus est.* *Chrysoströmus* (a) Ipse quidem terrestris Angelus, cælestis homo, qui nec tectum, nec mensam nec amicum habebat, ut multi, clavem cælorum gerit in lingua: & hoc est quod sequitur: *Quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex.* Postquam autem cælum servavit, terramque reddidit sterilem, regnabat fames, & consumpta sunt corpora: unde sequitur: *Cum facta esset fames in terra.* *Basilii* (b) Ut enim aspexit ex saturitate non modicum generari opprobrium, per famem illis jejuniū attulit, quo culpam eorum, quæ in immensum crescebat, cohibuit. Corvi autem facti sunt justo cibi ministri, qui consueverunt aliorum pabula usurpare. *Chrysoströmus* (c) Sed quoniam exsiccatus est fluvius, ex quo pocula justo dabantur; „ Vade (inquit Deus 3. Reg. 17.) in Sareptam Sidoniæ; „ illic mandabo mulieri viduæ ut pascat te: „ unde & hic sequitur: *Et ad nullam earum missus est Elias, nisi in Sareptam Sidoniæ ad mulierem viduam: quod ex quadam Dei dispensatione factum est: fecit enim Deus eum per longum iter pergere usque in Sidonem, ut visa mundi peste poscat à Domino pluvias. Multi autem tunc temporis opulenti erant; sed nullus tale aliquid fecit ut vidua: reverentia enim mulieris ad Prophetam, non prædiorum, sed voluntatis fiebat divitiæ.* *Ambrosius* (Lib. & tit. eod. ubi supra.) Mystice autem dicit, *In die-*

bus Eliæ, quia dies faciebat illis qui in ejus operibus lucem videbant gratiæ spiritualis; & ideo aperiebatur cælum videntibus divina mysteria: clauderetur quando fames erat, quia nulla erat cognoscenda divinitatis ubertas. In vidua autem illa ad quam Elias directus est, typus Ecclesiæ præmissus est. *Origenes* (hom. 32. in Luc.) Occupante enim fame populum Israel, scilicet audiendi sermonem Dei, venit Propheta ad viduam, de qua dicitur *Elaï 54. „ Multi filii desertæ „ magis quam ejus quæ habet virum: „ & cum venisset, panem illius, & alimenta multiplicat.* *Beda* (cap. 12. in Lucam.) Sidonia autem ventatio inutilis, Sarepta incendium, vel angustia panis interpretatur: quibus omnibus gentilitas exprimitur, quæ inutili venationi dedita, idest lucris, & negotiis sæculi fervens, incendium carnalium cupiditatum, panisque spiritualis angustias patiebatur; donec Elias, idest propheticus sermo, cessante Scripturarum intelligentia, pro perfidia Judæorum venit ad Ecclesiam, ut receptus pasceret, & reficeret corda credentium. *Basilii.* Quælibet etiam anima viduata, & privata virtute, & divina noticia, postquam divinum verbum recipit, propria delicta cognoscens, docetur nutrire verbum virtutum panibus, & irrigare fonte vitæ doctrinam veritatis. *Origenes* (hom. 33. in Lucam.) Sed & aliud ad eundem sensum pertinens loquitur, cum subdit: *Et multi leprosi erant in Israel sub Eliæ Propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus; qui utique non erat ex Israel.* *Ambrosius* (ubi supra.) Mystice autem populus Ecclesiam contingit, ut sequatur populus ille ex alienigenis congregatus, ante leprosum, prius quam mystico baptizaretur in flumine; (1) idest, post sacramenta baptismatis, maculis corporis, & mentis ablutis, immaculata virgo cepit esse sine ruga. *Beda* (super illud, *Multa vidua erant.*) Naaman enim, qui decorus interpretatur, populum significat nationum, qui septies lavari jubetur: quia illud baptisma salvat quod septiformis Spiritus regenerat. Caro ejus post lavacrum sicut pueri apparet: quia mater gratia omnes in unam parit infantiam; vel quia (2) Christo conformatur, de quo dicitur *Elaï 9. „ Puer natus est nobis. „*

(f) *Græcus* (d) Quia pravam eorum intentionem redarguerat, ideo indignantur; & hoc est quod dicitur: *Et repleti sunt omnes in synagoga, ira: pro eo etiam quod dixerat, Hodie com-*

(1) *P. Nicolai, forte melius, legit Sed post, &c.* (2) *Al. Christi.*
EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP. ex homiliis in Epist. Pauli. (b) In Cat. Græc. PP. notatur sine ullo indice loci; sed habetur partim orat. 1. & 2. de jejuniis, quoad priorem appendicem, partim orat. in famem, & siccitatem, quoad posteriorem. (c) Ut supra. (d) Idest *Cyrillus* in Cat. Græc. PP.

pleta est hæc prophetia, arbitrati sunt quod seipsum compararet Prophetis, & ideo indignantur, & fugant eum extra civitatem: unde sequitur: *Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra civitatem. Ambrosius* (Lib. 4. in Luc. tit. de indignatione Judæorum.) Nec mirum, si perdidit salutem qui eiecerunt de suis sinibus Salvatorem. Dominus autem, qui docterat Apostolotem exemplo sui omnibus omnia fieri, nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec ejectionibus reluctatur, nec rogantibus desit. Non mediocriter autem invidia proditur, quæ caritatis oblita in acerba odia causas amoris inflectit. Cum enim ipse Dominus per populos beneficia diffunderet, illi injurias irrogabant: unde sequitur: *Et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Beda* (ubi supra.) Pejores sunt Judæi discipuli (1) diaboli diabolo magistro: ille (2) enim ait, *Mitte te deorsum*; isti facto mittere conantur: sed illum mente mutata subito, vel obstupefacta, descendit, (a) quia adhuc illis poenitentiam locum reservat: unde sequitur: *Ipsè autem transiens per medium illorum ibat.* (3) *Chrysostronus.* (b) In quo & quæ sunt humanitatis, & quæ sunt divinitatis offendit: stare enim in medio insidiantium, & non apprehendi, divinitatis eminentiam ostendebat; discedere vero, dispensationis approbat mysterium. *Ambrosius* (ubi supra.) Simul intellige non ex necessitate fuisse, sed voluntariam corporis passionem: etenim quando vult capitur, quando vult (4) elabitur. Nam quemadmodum à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? Sed voluit sacrilegium esse multorum, ut à paucis quidem affligeretur; sed pro toto orbe moreretur. Quin etiam malebat Judæos (5) adhuc sanare quam perdere, (6) ut inefficaci furoris exitu (7) desinerent velle quod implere non possent. *Beda* (super *Duxerunt illum.*) Nondum etiam venerat hora passionis, quæ in pasche futura extiterat; necdum locum passionis adierat, qui non in Nazareth, sed Hierosolymis hostiarum sanguine figurabatur; nec hoc genus mortis elegerat, qui crucifigendum se à sæculo præconabatur.

(g) *Ambrosius* (Lib. 4. in Luc. tit. de conform. ejusdem Christi per miracula.) Non indignatione commotus Dominus, nec scelere offensus Judæam deseruit; quin etiam immemor injuriæ, memor clementiæ, nunc docendo, nunc sanando (8) insidæ plebis corda demulcet:

(1) *Al.* omittitur diaboli. (2) *Al.* vero. (3) *Gregorius.* (4) *Al.* elevabitur. (5) *Al.* desit ad huc. (6) *Al.* ut efficaci. (7) *Al.* deberent. (8) *Al.* in fide plebis.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Hanc appendicem Beda non habet, sed Glossa tantum. (b) *Himil.* 47. in Joan. (c) In Cat. Græc. ubi supra, (d) Ubi supra. (e) *Ibid.*

unde dicitur *Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbatis. Cyrillus.* (c) Quamvis enim sciret quod inobedientes essent, & duri cordis, tamen visitat illos, sicut bonus medicus illos qui ultima fraude ægritudine tentat sanare. Docebat autem in synagogis confidenter secundum illud *Eccl. 45. Nequaquam occulte locutus sum, nec in obscuro loco terræ.* In sabbato quoque disputabat cum eis, quia vacabant. Mirati sunt ergo de doctrinæ virtute, & potestatis magnitudine: unde sequitur: *Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius, id est non blandus, sed imperiosus ad salutem. Judæi autem putabant esse Christum sicut aliquem sanctorum, aut Prophetarum.* Ut autem majorem de eo opinionem accipiant, transcendit mensuram propheticam non enim dicebat, „ Hæc dicit Dominus, „ ut Prophetæ consueverant dicere; sed sicut Dominus legis, quæ sunt supra legem proferebat, transferens litteram ad veritatem, & figuras ad spirituales intelligentiam. *Beda* (cap. 12. in Lucam parum à fine.) Sermo etiam doctoris in potestate fit, cum ea quæ docet operatur; qui enim facto destruit quod prædicat, contemnitur. *Cyrillus.* (d) Opportune autem dogmatibus plerumque ardua miscet opera: quos enim non disponit ratio ad cognoscendum, hos instigat signorum offensio: unde sequitur: *Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum. Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Sabbato medicinæ diviniæ opera cepta significat, ut inde nova creatura creperit unde vetus creatura ante desivit; ne sub lege esse Dei Filium, sed supra legem in ipso principio designaret. Bene etiam sabbato creperit, ut ipsum se ostenderet creatorem, quia opera operibus insererit, & prosequitur opus quod ipse ante jam ceperat; ut si domum faber renovare disponat, non à fundamentis, sed à culminibus incipit solvere vetustatem, ita ut ibi prius manum admoveat ubi ante deserat. Dei inde à minoribus incipit, ut ad majora perveniat. Liberare à dæmone etiam homines, sed in verbo Dei possunt; resurrectionem mortuis imperare divinæ solius est potestatis. *Cyrillus* (e) Calumniabantur autem Judæi gloriam Christi, dicentes *Math. 12. „ Hic non eiecit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum: „ ad quod removendum cum representarentur dæmones invictæ potestati ejus, nec tollerent congressum deitatis, sævam vocem emittebant: unde & hic sequitur: Exclamavit voce magna dicens:*

ens: Sine: quid nobis, & tibi Jesu Nazarenè? Veniste perdere nos? Beda (cap. 13. in Lucam.) Quasi dicat: Paululum à me vexando quiesce, cui nulla est societas cum nostra fraude. *Ambrosius* (ubi supra.) Nec quemquam movere debet quod Jesu Nazarenè nomen in hoc libro diabolus dixisse primus inducitur: nec enim ab eo Christus nomen accepit, quod de celo Angelus ad Virginem detulit. Est hujus imprudentiæ diabolus, ut inter homines aliqui primus usurperet, & ad homines quasi novum deferat, quo terrorem suæ potestatis incutiat: unde sequitur: *Scio enim te, quia sis Sanctus Dei. Athanasius.* (a) Non dicebat eum Sanctum Dei, quasi aliis sanctis similis, sed quasi eo singulariter Sancto existente cum articuli adjectione: ipse est enim naturaliter Sanctus, cujus participatione omnes alii sancti vocantur: neque tamen hoc dicebat, quasi eum veraciter nosset, sed se cognoscere fingebat. *Cyrillus.* (b) Paraverunt enim dæmones quod per hujusmodi laudem facerent ipsum inanis gloriæ amatorem, ut abstinere ab eorum contrarietate, utpote pro gratia gratiam recompensans. *Chrysostomus.* (c) Voluit etiam dæmon perturbare ordinem rerum, & Apostolorum rapere dignitatem, & suggerere multis ut ei obediant. *Athanasius.* (d) Quamvis igitur vera fateretur, compellebat tamen ejus sermonem, ne simul cum veritate etiam suam iniquitatem promulget: ut nos etiam assuefaciat ne curemus de talibus, etsi vera loqui videantur. Nefas est enim ut cum adit nobis Scriptura divina, instruamur à diabolo: unde sequitur: *Et increpavit illum, dicens: Obmutescite, & exi ab illis. Beda* (cap. 13. in Lucam.) Divina autem permissione, liberandus à dæmone homo projicitur in medium, ut virtus patefacta Salvatoris, plures ad (1) viam salutis invitet: unde sequitur: *Et cum projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illi nocuit.* Videtur autem sepugnare quod hic dicitur; *Marco* qui ait cap. 4. „ Et discerpans enim „ spiritus immundus, & exclamans voce magna, exivit ab eo: „ nisi intelligamus hoc dixisse Marcum, „ Discerpens eum, „ quod Lucas dicit, *Et cum projecisset illum in medium:* ut quod secutus ait, *Nihilque illi nocuit,* intelligatur quia factio illa membrorum, arque vexatio non eum debilitavit, sicut solent exire dæmonia etiam quibusdam membris amputatis, aut evulsis. Unde merito pro tam integra restitutione sanitatis mirantur: nam sequitur: *Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem.*

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) *Al.* vitam. (2) *Al.* Aspiciebat.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP. (b) Ubi supra. (c) *Hom. 9. in 1. ad Corinth.* (d) Ubi supra. (e) In Cat. Græc. PP. (f) Nihil tale ad illud 10. *Matth. 8. vers. 14. Cum venisset Jesus in domum Petri, &c.* sed *Beda* hic.

dicentes: Quod est hoc verbum quod in potestate, & virtute imperat immundis spiritibus, & exiit? Theophylactus (circ. finem *Commen. in 4. cap. Lucæ.*) Quasi dicant: quale est præceptum hoc quod præcepit, *Exi ab eo, & exi? Beda* (cap. 13. in Lucam circ. fin.) Expellere quidem dæmonia & homines sancti, sed in verbo Dei, possunt; ipsum autem Dei Verbum propria potestate virtutes operatur. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Mystice autem qui in synagoga spiritum habebat immundum, populus est Judæorum; qui innodatus diaboli laqueis, simulatam corporis munditiam interioris mentis sordibus inquinabat: & bene spiritum immundum habebat, quia Spiritum Sanctum amiserat: introierat enim diabolus, unde Christus exierat. *Theophylactus* (non procul à fine *Commen. in 4. cap. Lucam.*) Sciendum est etiam, quod multi nunc dæmonia habent, scilicet qui dæmoniorum desideria implent, ut furiosi habent dæmonium iræ, & sic de cæteris. Sed Dominus in synagoga venit, cum mens hominis fuerit congregata, & tunc dicit dæmoni inhabitanti, *Obmutescite*; & statim eiciens eum in medium, egreditur ab eo: non enim decet hominem semper iracundum esse, & sic proficitur homo cum immundus spiritus ab eo egreditur.

(h) *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Postquam Lucas virum à spiritu nequitia liberatum ante præmissit, substituit scemina sanitarum. Utrumque enim sexum Dominus curaturus advenerat; & prior sanari debuit qui prior creatus est: unde dicitur: *Surgens autem de synagoga introiit in domum Simonis. Chrysostronus* (*hom. 28. in Matth. circ. princ.*) Manebat enim apud discipulos honorans ipsos, & ob hoc animosiores reddens. *Cyrillus.* (e) (2) Apice autem quomodo manet penes virum inopem Christus, qui spontanea voluntate pauperatam pro nobis passus est, ut discamus cum pauperibus conversari, nec spernere depressos, & pauperes.

Sequitur: *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea. Hieronymus* super *Matth.* (f) Modo Salvator rogatus, modo altro curat ægros, ostendens se contra peccatorum quoque passiones & precibus semper annuere fidelium, & ea quæ ipsi minime in se intelligunt, vel intelligenda dare, vel non intellecta dimittere, secundum illud *Psal. 118.*

T

„ De-

„ Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine.“ *Chrysoſtomus* (hom. 28. in Matth.) Quod autem Mathaeus hic reticuit, non differt: illud enim est brevitatis, hoc autem exquilitate interpretationis.

Sequitur: *Et stans super illam, imperavit febricitanti, & dimisit illam. Bassilius.* (a) In quo Lucas figuravit sermonem tanquam de praecepto animali sensibili facto, sic dicens febricitanti, & quod febris non omisit imperantis operationem: unde sequitur: *Et continuo surgens ministrabat illis. Chrysoſtomus* (ut supra.) Quia (1) enim morbus curabilis erat, per modum medendi potestatem suam declaravit, faciens quod minime ars medicinae facere potuisset: post febris enim sedationem; multo tempore patientes egent ut pristinae resiliantur sanitati; tunc autem simul omnia facta sunt. *Ambrosius* (tit. de confir. doct. Christi per miracula.) Si autem altiori consilio ista perpendamus, animi debemus intelligere, & corporis sanitate, ut prius animus, qui serpentis laborabat insidiis, absolutus sit. Denique non prius Eva eluruit, quam serpentis eam verus tentavit; & ideo adversus ipsum auctorem peccati prius debuit medicina salutis operari. Fortassis etiam in typo mulieris illius, variis criminum febricitanti caro nostra languerebat; nec minorem febrem amoris esse dixerim quam caloris. *Beda* (cap. 14. in Lucam.) Si enim virum à dæmonio liberatum moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum significare dixerimus; consequenter femina febricitans, sed ad imperium Domini curata, carnem ostendit à concupiscentiæ suae fervore per continentiae praecepta frenatam. *Cyriillus*. (b) Et nos ergo suscipiamus Jesum: cum enim viderit nos, & portatus eum in mente, & corde, tunc enormium voluptatum aestum extinguet, & incolumes faciet, ut ministremus ei; hoc est, ei beneplacita peragamus.

(1) *Theophylactus* (circ. fin. Com. in 4. cap. Luc.) Considerandum est turbæ desiderium: nam cum sol occidisset, adducunt ad eum infirmos, non à tempore impediti: unde dicitur: *Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. Origenes.* (c) Ideo quidem circa solis occasum, id est elapsa die, illos educabant, quia verecundabamur, vel timebant pharisæos; vel quia de die intenti erant circa alia; vel quia putabant non licere sanare in sabbato. Ipse autem sanabat eos: unde sequitur: *At ille singulis manus imponens curabat*

(1) *Al.* Quod enim. (2) *Al.* & intellectum. *P. Nicolai legit,* & intellectivum, particeps suae potestatis effectum ei inseruit. (3) *Al.* Tangit. (4) *Al.* vidit.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Et Origenes in Cat. Græc. PP. (b) Ubi supra. (c) Ut supra. (d) Ibid. (e) Ut supra. (f) Id est Victor Antiochenus in Cat. Græc. PP.

forma. *Chrysoſtomus.* (a) Pharisæi quidem, ipsi prodigiis prædicantibus, potentia Christi scandalizabantur; populi vero eloquia audientes acquiescebant, & sequebantur: unde sequitur: *Et turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum; & detinebant illum, ne discederet ab eis: non quidem aliqui primatum, aut scribarum, sed quoscumque malitiæ fucus non denigraverat, & illæfam habebant conscientiam. Græcus.* (b) Quod autem Marcus dicit, Apostolos pervenisse ad eum dicentes, quod omnes quaerunt te; Lucas vero dicit populum pervenisse: non discrepant ab invicem. Applicuerant enim ad ipsum populi, Apostolorum sequentes vestigia; Dominus autem gaudebat detentus, sed mandabat ut eum dimitterent, ut etiam alii particeps forent ejus doctrina, quasi tempore suae praesentiae non multum duraturo: unde sequitur: *Quibus ait, Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum.* Marcus dicit, „ Ad hoc veni,“ ostendens divinitatis ejus celsitudinem; & voluntariam exinanitionem; Lucas vero dicit, *Ad hoc missus sum, id est incarna-*

tionem ostendens, nec non beneplacitum Patris missionem appellans: & ille quidem simpliciter dicit, „ Ut prædicent;“ iste vero regnum Dei adjungit, quod est ipse Christus. *Chrysoſtomus.* (c) Simul etiam considera, quod poterat in eodem loco manendo omnes attrahere ad se; non tamen hoc fecit, præbens nobis exemplum, ut perambulemus, & requiramus pereuntes; sicut pastor ovem perditam, & medicus accedit ad infirmum: una enim anima recuperata, poterit aliquis mille delicta abolere: unde & hic sequitur: *Et erat prædicans in synagogis Galilææ.* Frequentabat quidem synagogas, docens illos, quod non esset seductor: nam si jugiter inhabitata coleret, diffamarent eum velut latitantem. *Beda* (cap. 14. in fin.) Si autem occasu solis mystice mors Domini exprimitur, die redeunte resurrectio illius indicatur; cuius manifestata luce, à credentium turbis requiritur, & in Gentium deserto inventus, ne abeat detinetur; maxime cum hoc contigerit prima sabbati, quo resurrectio celebrata est.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP. ex homiliis in Matt. (b) Scilicet Victor, ut supra Notatur in Cat. Græc. PP. sine indice loci; sed colligitur ex illius Comment. in 1. cap. Marci Tom. 1. Biblioth. (c) Ut supra in Catena Græc. PP.

CAPUT V.

(a) **F**ACTUM est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth. Et vidit duas naves stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lavabant retia. Ascendens autem in unam navim, quaerat Simonem, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

(b) Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus; in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum; & annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut poene mergerentur.

(c) Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu: dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura piscium quam ceperant: similiter autem Jacobum, & Joannem filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens. Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

(d) Et factum est cum esset in una civitatum, & ecce vir plenus lepra videns Jesum, & prociens in faciem suam rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens Jesus manum tetigit eum dicens: Volo: mundare. Et confessum lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi ut nemini diceret; sed Vade: ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua sicut præcepit Moyses, in testimonium illis. Perambulabat autem magis sermo de illo, & conveniebant turbæ multæ, ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis. Ipse autem sedebat in deserto, & orabat.

(e) Et factum est in una dierum, & ipse sedebat docens; & erant pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Judææ, & Hierusalem; & virtus Domini erat ad sanandum eos. Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paraly-